

OTTHON – ANYANYELVEN

– Székely Ferenc beszélgetése a 80 éves Veress László
segessvári gyógyszerésszel, világutazóval, közíróval –

– *Manapság mind többet hallani egy jól megszervezett erdélyi patikagyűjteményről, amelynek Te vagy a megálmodója és működtetője. Honnan a szenvedély, és hol található e nem mindennapi kincs?*

– Valóban, közel három éve van egy patikai tárgyakat tartalmazó gyűjteményem Segesváron. Életemet gyermekkoromtól végigkísérte egyfajta gyűjtőszendevély. Szülőfalumban, Nyárádszentannán, vagy bárhol, ha találtam egy elhagyott, eldobott tárgyat, ami nekem tetszett, hazavittem és egy nem használt kukoricakasban tároltam. Később könyveket, elsősorban régi könyveket, ásványokat, hollóházi tányérokat, csuprokat, egyebeket is gyűjtöttem, és leszámítva a gyermekkoromban összegyűlt tárgyakat, ezeket a mai napig őrzöm. Nem az általad említett patikai gyűjteménnyel együtt, de megvannak...

A gyűjtemény Segesvár patinás főterén, egy nagyon rég, több mint háromszáz évvel korábban (1698) épült nagy ház öt szobájában van berendezve, mintegy 150 négyzetméteren.

A magánmúzeumban 2021-ben

- *Kié volt a ház?*

- A házat Segesvár tragikus sorsú, 17. századbeli polgármestere építtette, név szerint Johann Schuller von Rosenthal. A Segesvárról szóló útikönyvek szinte mindegyike megemlíti a város látványosságai között a *Rosenthal-házat*, amely a város egykori Piacterén (Marktplatz), mai nevén Hermann Oberth téren épült, a 37. szám alatt. A kommunizmus idején a házat államosították, és bérbe adták 9 családnak. Ezek a családok a '89-es fordulat után megvásárolhatták, majd eladhatták, így sikerült megvásárolnom két egybenyló, közös bejáratú lakrészt, földszinttel, emelettel. Egyébként az itt található gyógyszerári gyűjteményről már több napilap, televízió is beszámolt, és szinte az ország minden részéről voltak látogatók.

- *Mit tudunk a szászok erdélyi letelepedéséről és ittlétéről?*

- A történészek a szász lakosság több évszázados erdélyi fejlődésével kapcsolatban öt korszakot különböztetnek meg: 1. a szászok letelepedése, életük megszervezése, fejlesztése, kiteljesedése korszaka (12–15. század); 2. a független Erdély, török befolyás korszaka (1541-től, 16–17. század); 3. az osztrák fennhatóság korszaka 1690–1867 (18–19. század); 4. a magyar fennhatóság korszaka 1867–1918; 5. a román fennhatóság korszaka 1918-tól.

II. Géza király (1141–1162) idején érkeztek az első földműves csoportok, akik a „Saxones” elnevezést kapták. Az építészet és a mezőgazdaság területén fejlettebb technikát alkalmaztak az itt lakóknál, számos kiváltságot élveztek, és ezekből lettek a későbbi szászok. Kezdetben Dél-Erdélyben, a Királyföldnek nevezett területen (Szászváros, Szászsebes, Nagyszeben), majd északabbi területeken, a két Küküllő mentén és Beszterce vidékén is letelepedtek. II. András király 1224-ben a Királyföldön lakó szászoknak kiváltságlevélben (Andreanum) biztosította és megerősítette jogaikat. Ezek a jogok később terjedtek ki a teljes szász közösségre (Universitas Saxonum).

Hamarosan megszervezik életüket, védelmi rendszerüket, minden településen zárt közösségeket alakítanak ki. A független Erdély (1541-től) korszakában a társadalmilag kevésbé fejlett Török Birodalom hatása alatt, a számtalan járványos betegség, háborúskodások idején a szász lakosság több mint fele elpusztult – Segesváron is. Ekkor

kezdődik a szász falvakon a román lakosság betelepülése, a helyiek beelegyezésével (pl. Dános). Társadalmilag javulás az osztrák fennhatóság korszakában állott be, eljött a polgári fejlődés, a modernizáció korszaka, a szászok életszínvonala nyugati szintre emelkedett. Az osztrák–magyar kiegyezés (1867) utáni törvények nem kedveztek a szász lakosságnak, elkezdődött a zárt szász közösségek felbomlása, amely 1918 után teljesedett ki. Számtalan szász család telepedett vissza Németországba, és más nyugati államokba.

1945 után, a szocialista Románia idején egyre többen vándoroltak ki az országból, 1965 után a kivándorolt német és zsidó nemzetiségű állampolgárokért az ország fejdíjat, ún. „váltságdíjat” is kapott; bizonyos adatok szerint összességében mintegy kétmilliárd német márkát. Ez a folyamat 1990 után felgyorsult, amely az erdélyi szász lakosság teljes megsemmisüléséhez vezetett. 1945-ben a Küküllő vármegye és Segesvár német ajkú lakossága 65%-át alkotta az összlakosságnak, ma már ez az arány a nullához közeledik. Emléküket az évszázados építészeti örökségük és a temetőik őrzik.

– *Szögezzük le már az elején: gyűjteményről vagy múzeumról van szó?*

– Az elmúlt idők folyamán, a 17. századtól kezdődően több múzeum-definíció is született. Gyűjteményem megfelel a különböző meghatározások alapvető elvárásainak, de a kiállított tárgyak nagy többsége csak 60-70 éves, a kommunista évekből származik. Nézetem szerint egy igazi múzeum nagyon régi, esetenként több száz- vagy ezeréves tárgyat tartalmaz, ezért inkább gyűjteménynek nevezném a kiállított tárgyaim összességét.

– *Milyen céllal jött létre a gyűjtemény?*

– A kommunista állami gyógyszertáraknak szeretnék emléket állítani, hisz manapság csak magánpatikák működnek az országban. Fontosnak tartom ipartörténeti szempontból is, amely rálátást nyújt az emberiség egészségét felülvigyázó fejlődési szakaszokra, valamint ennek térben és időben való alakulására.

– *Mikor alakult és mi adta az ötletet?*

– Mai formájában 2020 végére alakult ki a gyűjtemény. Az anyagot addig lakásunk közel 90 négyzetméteres alagsorában tároltam néhány

patikai bútordarabbal együtt, rendezetlenül, nagy összevisszaságban. 2020 nyarán sikerült megvásárolnom az említett épület földszint-emelet lakrészét, ahol korábban egy gyenge forgalmú ruhásüzlet működött. Tulajdonosa felszámolta a boltot, és a „nagyon jó állapotban levő” helyiséget áruba bocsátotta. Ezt vásároltam meg.

- *Hogyan sikerült bebútorozni, kialakítani a belső teret, hogy ez megfeleljen az eredeti célkitűzésnek?*

- A földszinti kisebb teremben az 1991-ben létrehozott magánpatikám régi, többszörösen árvíz sújtotta és elnyűtt bútorzatát helyeztem el. Ezek az 1950–60-as évekből származnak. A '91-ben alakult Rubin gyógyszertárban már nem volt helye a régi bútoroknak, újat vásároltam, de volt tárolásra alkalmas helyiségem, ami később fontos szerepet játszott a gyűjtemény gyarapításában. Ezt a helyiséget officinának¹ rendeztem be.

Az emeleti két nagyobb teremben szintén '89 előtti évekből származó bútorzat található, a sepsiszentgyörgyi Balogh család, a székelykeresztúri Marosi család és a geryeszegi Incze család magánpatikáiból származnak – a felsorolt gyógyszerész családok nagylelkű adományaként. Ezenkívül az emeleti, harmadik helyiségben látható bútordarabok és más tárgyak a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem Gyógyszerészeti Karának új helyiségbe költöztetése alkalmával leszálalékolt régi tárgyai közül származnak, és az egykori alma maternek és tanárainak állítottam emléket. Itt láthatók – a helyiség falain – egykori professzoraim, tanárain, tanársegédeim fényképei is.

- *Mit tartalmaz a gyűjtemény, és hány darabról van szó?*

- A gyűjteményben a kommunista években a hazai gyógyszertárainkban használatos tárgyak – műszerek, készülékek, lepárló készülékek, mérlegek, fajanszból, üvegből, fából készült por- és folyadéktároló edények, a gyógyszertárakban előállított készítmények csomagolására és kiadására alkalmas felszerelés – láthatók, összességében mintegy négyezer darab. Persze, ez a szám állandóan gyarapodik, s remélem a jövőben is fog...

1 officina: a gyógyszertárnak az a helyisége, ahol a gyógyszer kiadása történik

- *Honnan származnak a kellékek?*

- Tudni kell, hogy Romániában 1991–92-ben kezdték engedélyezni a magángyógyszertárak létrehozását. Kezdetben a megszűnt gyógyszerpontok helyiségeit adta bérbe az akkor még állami tulajdonban működő gyógyszertári vállalat. A gyógyszerpontok csak bizonyos, nem receptköteles gyógyszereket forgalmazhattak, felszereltségük nem felelt meg a gyógyszertári követelményeknek; a privatizálni óhajtó gyógyszerésznek érdeke és kötelessége volt beszerezni az alapvetően fontos gyógyszertári kellékeket, edényeket, eszközöket, műszereket. Segítőkész kollégáim, barátaim – akik Maros, Hargita, Máramaros megyében laktak – számos gyógyszertári kellékkel ajándékoztak meg. De ezenkívül orvosi és patikai segédeszközöket forgalmazó üzletekből is vásároltam, addig, hogy már-már összszegyült fölös mennyiségben is. Természetesen ezeket megőriztem, és ma már ki vannak állítva a gyűjteményben. El kell mondanom, hogy 2000 előtt piacon, ószeren, régiségkereskedő boltokban vásárolt (Marosvásárhely, Szeben, Medgyes, Kolozsvár, stb.), magángyűjtőktől beszerzett, interneten eladásra hirdetett tárgyakkal bővült a gyűjtemény. Abban az időben viszonylag olcsón hozzá lehetett jutni régi patikai tárgyakhoz. Az utóbbi időben egyre több magánpatika zár be végleg, vagy tulajdonosa gyógyszertári láncolatoknak adja el a forgalmazási jogot, a praxist, akik már nem foglalkoznak magisztrális receptek elkészítésével, így sok készülék válik fölöslegessé, amit a tulajdonos elad vagy elajándékozik.

- *Ha már itt tartunk, tisztázzuk: mi a magisztrális készítmény?*

- Hivatalos előírások vagy orvosi előirat (magisztrális recept), ritkában a gyógyszerész saját kezdeményezése alapján, megfelelő hivatalos szervek által ellenőrzött alap- és segédanyagokból, gyógyszertárak laboratóriumában, gyógyszerész (magister, vagyis: mester) által elkészített gyógyszerformák: oldatok, cseppek, porok, kapszulák, kenőcsök, kúpok, pilulák, esetleg teakeverékek.

A gyógyszeripar megjelenésével, fejlődésével egyre inkább az iparban előállított gyógyszereket írták fel a betegeknek az orvosok, a patikai magisztrális gyógyszerkészítés háttérbe szorult, de nem tűnt el. Ma is sokak által kedvelt, elsősorban azért, mert a magisztrális gyógyszerek

kel egyénre szabott kezelés valósítható meg (például gyerekek esetében), és olcsóbbak az ipari készítményeknél.

- *Gondoltatok külföldön beszerezhető patikafelszerelésekre is?*

- Vásároltam magyarországi régiségkereskedőktől, magánszemélyektől több, interneten meghirdetett patikai kelléket, tárgyat. Bár többször megfordultam nyugat-európai üzletekben, régiségkereskedőknél, a magas árak miatt ott nem vásároltam.

- *Mennyit kérnek egy ilyen tárgyért?*

- A tárgy milyensége, minősége, ritkasága vagy előfordulási gyakorisága befolyásolja az árat. Például egy gyógyhatású port vagy folyadékot tároló 50, 100, 300, 500 ml űrtartalmú patikai edény értéke itthon 20 és 500 lej (4 és 100 euró) között váltakozik. Nyugaton ez kétszer, háromszor drágább. A közönséges átlátszó üvegekből készült edények olcsóbbak, a színes (kobalt vagy más) üvegtárgyak lényegesen drágábbak.

- *Létezik még hasonló gyűjtemény az országban?*

- Tudomásom szerint Nagyváradon, Szatmárnémetiben, Kézdivásárhelyen, Jászvásáron és Galacon van hasonló gyűjtemény. Tartalmában a kézdivásárhelyi áll legközelebb az én gyűjteményemhez; szerepel az interneten is. Európában hasonló gyűjteményről nincs tudomásom, de lehet, hogy létezik. Én csak lényegesen értékesebb patikamúzeumokat ismerek, akár közelebről is, de ezek régi, több száz éves tárgyakat, bútorokat tartalmaznak. Hazánkban régi patikai tárgyak értékes gyűjteménye Nagyszebenben, Kolozsváron, Oravicabányán, Bukarestben és Segesváron létezik.

- *A gyógyszerészeti tárgyakon kívül értékes, mondhatni ritka orvosi könyvek, kiadványok is találhatóak a szekrényekben. Említs meg néhányat.*

- A legfontosabbak: *Pharmacopoea Hungarica* I., vagyis az első *Magyar Gyógyszerkönyv* (1871); a harmadik és a negyedik *Magyar Gyógyszerkönyv*; egy *Német Gyógyszerkönyv* (1847); *Román Gyógyszerkönyv* (*Farmacopeea Română*) 5. (1943); 6. (1948), 7. (1956), 8. (1970), 9. (1988) kiadások; számos gyógyszerrendeléssel foglalkozó könyv magyar és román nyelven, a 19–20. századból; Faragó József *Orvosló*

Könyvecskéje szegényeknek (1791); a Marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Kar számos kölönyomata az 1950–1960-as évekből. Különösen közel áll hozzám az 1845-ben kiadott *Műipari vegytan alapismeretei* című könyv Nendtovich Károlytól, aki Bugát Pál és Irinyi János, a 19. század elején készült nyelvújítása szerint sorolja fel a kémiai elemeket. Ilyen például *Élén*y (oxigén), *Légen*y (nitrogén), *Könen*y (hidrogén) és még sorolhatnám. Tulajdonomban van Meissner Pál gyógyszerész (Segesváron tanult patikusi mesterséget, később a Bécsi Politechnikai Egyetemen nyert professzori címet, 1832-ben Irinyi János professzora) *Központi fűtésről* írott könyvének első kiadása, kölönyomatban, és még számos régi és újabb szakkönyv.

– *Aki nem tud Segesvárra utazni, megnézheti a gyűjteményt interneten is?*

– Az utóbbi két évben sokat változott, bővült a gyűjteményem. Kezdeti formájában a Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság honlapján tekinthető meg: *Veress László Segesvári Gyógyszertári Múzeuma* cím alatt, jelenlegi állapotában még nem látható, de folyamatban van a felvitele az internetre.

– *Mióta foglalkozol gyógyszerészet-történettel?*

– Több mint ötven éve annak, hogy egy kedves kolléga megajándékozott dr. Orient Gyula (1869–1940), Erdély talán legnagyobb gyógyszerész történészének az *Az erdélyi és Bánáti gyógyszerészet története* című könyvével (Kolozsvár, 1926), amelynek olvasása közben döbbenem rá, hogy a gyógyszerésztörténet szűkebb hazánkban nagyon érdekes, és engem ez különösen érdekel. Orient Gyula gyógyszerész (1891) és orvosi diplomával (1906) rendelkező szaktörténész volt, aki gyógyszerész feleségével együtt, erdélyi körútján közel kétezer patikai tárgyat, iratot, ereklyét gyűjtött össze, többek között Segesvárról is, az akkori Oroszlán Patika tulajdonosa ajándékaként. Az utóbbiak leírása szerepel az én könyvemben is (*Népgyógyászat és hivatalos orvoslás határán. Segesvár gyógyszerészet-történeti emlékei*. Marosvásárhely, 2021). Orient Gyula gyűjteményét 1902-ben helyezte letétbe az Erdélyi Nemzeti Múzeumnál, és ez ma is a kolozsvári patikamúzeum alapját képezi.

Később, mintegy 40 éve jelentek meg Németországban Guido Fabritius erdélyi származású német-szász gyógyszerész könyvei (*Beitragé zur*

Geschichte der deutschen Apotheken und Apotheker in Siebenbürgen és Verdienstvolle deutsche Apotheker aus Siebenbürgen, Drabenderhöhe, 1986 és 1989), amely az erdélyi szász gyógyszerárak és gyógyszerészek történetéről szól két kötetben, és ezeket a szerző hozzám is eljuttatta. A szerző részletesen tanulmányozta és megörökítette könyveiben többek között a segesvári szász patikák és patikusok történetét több száz éven át – ez is különösen nagy hatással volt rám nézve. Később megjelent dr. Péter Mária marosvásárhelyi egyetemi adjunktus *Az erdélyi magyar gyógyszerészet története* (Kolozsvár, 2013) című, igen részletes könyve, ennek hatására, valamint a szerző személyes tanácsára kezdtem el behatóbban foglalkozni a segesvári gyógyszerészet történetével.

– *Mennyire ismerős számodra Segesvár múltja, a régi patikák, a járványban megbetegedett polgárok gyógyítási helyei?*

– Amennyire a történelmet kedvelő, azzal behatóan és komolyan foglalkozó amatőr számára lehetséges. Úgy érzem, hogy ma már elég jól ismerem városom, Segesvár gyógyítói, patikái, patikusai történelmét, történetét, a szász történészek, a román történészek és a magyar történészek szempontjából is. A patinás város felkínálja a múlt tanulmányozását, hisz sok, ma már nagyobb városnál is gazdagabb történelme van, és ez a megállapítás különösen érvényes a gyógyítás történetére. Korábban, még a 20. század elején is sok beteg Segesváron kereste gyógyulási lehetőségét, sokan jöttek a maroszáki falvakból, például a Patak mentéről is. (Beteg apámat Rigmányból gyermekkorában, a 20. század elején, szülei a híres segesvári orvoshoz, dr. Oberthhez vitték.) A szász történészek behatóan tanulmányozták és leírták a Királyföld egészét, köztük a Segesvár lakosságát sújtó járványok történetét és azok kezelését. A segesvári ispotályokban² több járványos és tömegeket érintő betegséget is kezeltek már a középkorban, és természetesen később is, köztük a pestist, a leprát, a maláriát, a Szent Antal tüzet, stb.

2 ispotály: egészségügyi intézmény, amelyben a fekvő betegeket elhelyezik, ápolják és gyógyítják, illetve ennek épülete, kórház.

- *Kik voltak Segesvár legrégebbi és leghíresebb patikusai?*

- Erdélyben az első gyógyszerházak a 15. század közepén jelentek meg, előbb Nagyszébenben, majd Kolozsváron. Segesvári patikusról (Petrus) szóló feljegyzés a 16. századból való, de ismereteink szerint az első patika csak a 17. század végén nyílt meg. Ez volt az ötödik Erdélyben. Ugyancsak a 17. századból ismert egy patikus – Bertramus néven – aki, valószínű, ismert volt Erdély-szerte, ugyanis a feljegyzések szerint Apafi Mihály fejedelem az általa készített gyógyszer használta felépülésére. Ez a Bertramus egy gazdag család patikusa, vándorpatikus vagy gyógyszerház-tulajdonos lehetett, de konkrét bizonyítékot egyik állításra sem ismerünk. Később már számos segesvári tudós patikus vált ismertté hazánkban és határon kívül, névsoruk, tevékenységük leírása megtalálható a könyvben. Többek között segesvári, szász származású gyógyszerészek alapítottak patikát számos, magyarlakta településen a Székelyföldön, és ott véglegesen letelepedtek, jelentősen hozzájárulva az illető helység (Udvarhely, Székelykeresztúr, Marosvásárhely stb.) egészségügyi és gyógyszerellátási fejlődéséhez.

- *Hogyan volt régebb, amikor nem létezett intézményesített gyógyszerházatás és forgalmazás?*

- A sumérok, asszírok, babilóniak, majd az egyiptomiak, görögök és rómaiak idejében hosszú évszázadokon, sőt évezredekken keresztül az orvosok (gyógyítók) készítették az orvosságot.

Galenus (Kr. u. 129–200) a Római Birodalom tudós orvosa és gyógyszerésze a második században ajánlotta az orvosi hivatás különválasztását a gyógyszerkészítők hivatásától. A 8. századtól kezdve a gyógyhatású anyagokat (pharmakonokat) előbb az arab világban, majd a második évezred hajnalától Európa nyugati országaiban is különálló épületekben, raktárakban (görög szóval: *ápothékében*) állították elő gyógyszerészek és segédjeik, megfeszített munka árán. Ti. a gyógyszerházakban reggel hat órától este kilencig folyt a munka. Ez így volt a 15. századtól a 20. század elejéig. A gyógyszerészek elsősorban saját készítményeiket forgalmazták. Erdélyben évszázadokon keresztül kevés gyógyszerház működött, de már a középkorban, és később a kolostorokban a hozzáértő szerzetesek készítettek gyógyító anyagokat, elsősorban a saját maguk által termesztett növényekből. Így volt ez

Segesváron is. A kisebb településeken jobb híján kuruzslók, vajákosok³, írástudók (diákok) vagy gyakran arisztokraták gyógyítottak, készítettek maguknak és a rászorulóknak gyógyszert. Az intézményesített, megszervezett gyógyszergyártás a 19. század végén indult be Európában, majd hazánkban is.

– Régen miből készültek a gyógyszerek?

– Az ókorban zömmel növényi és ásványi anyagokkal gyógyítottak. A középkortól a 16. századig elsősorban az állatvilágból nyert anyagokból (tüdő, zsír, velő, csont, szőr, váladék vagy éppen az egész állat, tüskés disznó, vakondok, kígyó, ezerlábú, madarak, varas béka), néha emberi eredetű anyagokból (vizelet, múmia) készítettek a mai ember számára undorító gyógyszereket. A német orvos és gyógyszerész, Paracelsus (1493–1541) hatására ezek a visszataszító anyagok kiküszöbölődtek, a későbbiekben elsősorban növényi anyagokból, aztán ásványi és kevés állati eredetű anyagból állítottak elő gyógyszereket. Megjegyzem, hogy a középkortól évszázadokon át bizonyos – sebészeti – eljárások ellátása a borbélyok (chirurgusok-sebészek) kezébe került, akik nem részesültek orvosi képzésben. Ugyanakkor az érvágás, a hánytatás, a hashajtás és a beöntés hozzátartozott a gyógymódokhoz – ez így volt a középkortól egészen a 19. század elejéig. Az utóbbi gyógymódot, a beöntést elsősorban a gyógyszerészek végezték. A segesvári múzeumban látható gyógyszeres hatóanyag-tároló edények kétszáz-háromszáz éves felirata jól tükrözi a hashajtás fontosságát abban az időben: a használt gyógynövények és ásványi anyagok nagy része hashajtó hatású volt. A múzeum külön érdekessége és ritkasága – Európában is párját ritkítja – a *Pilulae perpetuae* felirat. Az edényben örök *pilulák*, labdacok voltak egykor, amelyek antimonból készültek, erős hashajtók voltak, bontatlanul távoztak a szervezetből, és az éjjeli edényből kihalászva, lemosva újra és újra használhatók voltak. (!)

– Valahol olvastam, hogy régen az emberi testrészeket, így a hájat is felhasználták gyógyszerkészítésre. Ez igaz?

– Igaz. A Segesvári Történelmi Múzeum ritkasága és érdekessége – európai mércével mérve is – az *Axungia hominis* feliratú patikai edény,

3 vajákos: kuruzslással, babonás gyógyítással, jóslással, kártyavetéssel foglalkozó személy

amely egykor emberi hájat tartalmazott – bizonyosság az állításra. Ezt az anyagot a 16. századtól a 20. század elejéig használták külsőleg-belsőleg egyaránt: külsőleg kenőcsökben számos bőrbetegség kezelésére, belsőleg fájdalomcsillapítóként fog- és csontfájdalmak esetén, tüdőbaj, reuma, köszvény ellen.

- Milyen régi gyógyszerek találhatók a gyűjteményben, amit ma is lehet használni az embergyógyászatban?

- Tegyük különbséget a Segesvári Történelmi Múzeum tulajdonában levő, igazán régi gyógyszerek (18–19. századi) és a saját tulajdonomban levő, a kommunista évekből származó tárgyak, ritkábban gyógyszerek vagy gyógyhatású anyagok között! A városi múzeum anyagában levő edények felirata tanúsága szerinti, a 200-300 éves növényi és ásványi eredetű gyógyszerek mintegy 60 százaléka ma is használatos. Az én gyűjteményemben levő, alig 50-60 éves kevés anyag, vagy a gyógyszerertároló edények egykori tartalma legnagyobb részét ma is alkalmazzák. A kiállított anyagok szavatossága rég lejárt, emberi használatra alkalmatlan.

- Végigjárva a földszinti és az emeleti szobákat, rengeteg patikamérleget látunk. Valóban olyan „pontosak”, ahogy a népi tájszólásban is elhíresültek?

- A patikusok számára alapvetően fontos műszer a patikai mérleg, a gyűjteményben mintegy 40 található. A patikai mérlegek pontosságát, megbízhatóságát több évszázadra visszamenően a hivatalos szervek ellenőrizték, hiszen az elkészített gyógyszer minősége szorosan összefügg a mérleg pontosságával. Gyógyszerkönyvek szabályozták/szabályozzák a mérlegek pontossági határértékét, amelyek eléggé szorosak – csupán néhány centigramm. Van olyan patikamérleg a gyűjteményben, amelyen ma is látható a 19. században végzett ellenőrzés bejegyzése. A mérlegek állapotát, pontosságát évente ellenőrizték, és ma is ezt teszik.

- Több nagy méretű, ember által szinte fel sem emelhető öntöttvas mozsár van a gyűjteményben. Ezeket mire használták?

- A mozsár a mérlegek mellett évszázadokon keresztül a gyógyszerészek fontos segédeszköze, sőt jelképe volt. A Segesvári Történelmi

Múzeumban van egy 17. századi festménymásolat kiállítva, amelyen az orvos, a gyógyszerész és a sebész tréfás megjelenítése látható. A patikus keze, lába, törzse különböző méretű és alakú mozsarakból áll, nem véletlenül, hiszen a patikus rendszeresen használta és használja a gyógyszertári készítmények előállításánál darabolásra, finomításra, porításra, szilárd anyagok összekeverésére. Gyűjteményemben is számos, különböző nyersanyagból, nevezetesen porcelánból, bronzból és öntöttvasból készült mozsár látható. Ezek mindegyike súlyos, de az öntöttvasból készült, vastag falú, ódon mozsár talán a legnehezebb, közel húsz kilogrammot nyom. Ezt ásványi anyagok (antimon, vas, réz és más ásványi sók), növényi részek (gyökér, kéreg) porítására használták, hála nagy szilárdságának.

- *Látható egy tablóképmásolat is még a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemről. Miért őrzöd?*

- Ez nem másolat, hanem eredeti, 120 éves, múzeumba illő tárgy, amely a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem 1903-ban végzett gyógyszerészeinek a tablója. A tablón látható végzős gyógyszerészek egyike Nagy Jenő, Magyarláros egykori gyógyszerészének az apósa. Jenő bácsi fia, dr. Nagy Levente adta át megőrzésre dr. Péter H. Mária egyetemi tanárnak, aki aztán a múzeumnak adományozta azért is, mert pályafutásomat 1967-ben abban a magyarlárosi gyógyszertárban kezdtem, amelynek vezetője korábban Nagy Jenő gyógyszerész volt. Személyesen ismertem őt, gyakran elbeszélgettem vele. A tabló alatt látható Hints Vilma egykori nyárádszeredai gyógyszerésznő diplomamásolata is 1907-ből. Ő volt az első erdélyi nő, aki gyógyszerész diplomát szerzett.

- *Több könyved jelent meg, amelyek itt is ki vannak állítva. Kérlek, sorold őket.*

- *Materia Medica (1)* (Segesvár, 2020); *A Segesvári Történelmi Múzeum patikai állványedényei hatóanyagtartalmáról – röviden* (román és magyar nyelven); *Népgyógyászat és a hivatalos orvoslás határán. Segesvár gyógyszerészet-történeti emlékei* (Marosvásárhely, 2021, magyar nyelven); *Materia Medica (2) Beitrage zur geschichte der Pharmazie in Siebenbürgen* [Az erdélyi gyógyszerészettörténetről – röviden] Band 1 (Első kötet, Nagyszeben, 2022 – német, román és magyar nyelven, illusztrációkkal).

- *Mi van készülóban?*

- Egy kisebb terjedelmű ismertetésen dolgozom gyűjteményem különleges, fontosabb tárgyairól. Ezt megfelelő fotóanyaggal szeretném ellátni. Ezenkívül foglalkoztat a marosvásárhelyi *Népújság*ban megjelent utazásaimról készült beszámolók gyűjteményes kiadása. Külföldi utazásaink alkalmával számos történelmi, természeti színhelyet, világörökséget látogattunk meg, és ezeken a helyeken különböző emléktárgyakat vásároltunk, amelyek rövid leírását, katalogizálását szeretném elvégezni - ha időm engedi...

- *Térjünk át a Te életedre és beszéljünk arról: hol születtél, milyen volt a gyermekkorod, mesélj a szüleidről.*

- A második világháború idején, 1943. augusztus 4-én jöttem a világra egy Nyárad menti kis faluban, Nyárádszentannán. Apám a református falu kántortanítója volt; így az öt-tíz évvel idősebb testvéreimmel együtt a nagy udvar és kert között épült kántori lakásban születtünk, az iskola, a templom és a parókia közelében - én voltam a negyedik gyerek. A tágas környezet, a falusi élet és a szülők, testvérek gondoskodása, vagy éppen kényeztetése biztosította számomra a boldog, gondtalan gyermekkort. Apám iránti ragaszkodásom, az iskolás gyerekek zsbongása 3-4 éves koromban ellenállhatatlanul vonzott, szinte állandóan az osztatlan (egyszerre 4 osztály, egy tanteremben) iskolában voltam. Már iskolás korom előtt megtanultam írni-olvasni, számolni, legalább második osztályos szinten. Így adódott, hogy egy iskolai évben - tanfelügyelői engedéllyel - két osztályt végeztem el (1-2). Ezért mindig egy-két évvel idősebb gyerekekkel jártam egy osztályba, annak ellenére, hogy fizikailag elmaradt testalkattal rendelkeztem. Apám előszeretettel oktatott a természetben; emlékezetesek maradtak a szabadban, az iskola fölé magasodó, palatetőnek nevezett dombon tartott órák. A dombra felfelé gyalogolva például az egyre táguló horizont fogalmát értettük és jegyeztük meg egy egész életre. A dombról végigkövethettük a Nyárad völgyében kisvasúton közlekedő vonatot, megtanultuk kiszámítani sebességét, de még a hang terjedési sebességét is, az állomásból induló mozdony sípjából feltörő gőz látványa és a hozzánk érkező síphang között elmúlt másodpercek számából. Növény-, állat-, madár-, rovarismeretünk is jelentősen gyarapodott - hála a

szabadtéri leckéknek. A különböző tantárgyak magától összekapcsolódtak, szünetek nélkül, játékosan és élvezettel tanultunk a tavaszi és őszi napsütésben.

- *Milyen emléked van még otthonról?*

- Később, a nagyanymnál töltött vakációk révén egy másik kedves falut és lakóit ismerhettem meg közelebről, jelesül a Patak völgyében fekvő Vadasdot. Mindkét faluban tágas udvar, kert állt rendelkezésünkre: Szentannán testvéreimmel, falusi barátaimmal, Vadasdon a velem egyidős unokatestvéreimmel és néhány falubeli gyerekekkel játszhattunk, kóborolhattunk kedvünkre, akár naphosszat. Szüleim a Patak völgyéből származtak: apám Rigmányból, édesanyám Vadasdról.

Az egyéniség fejlődésében, későbbi sikereiben vagy sikertelenségeiben szerepe van a környezetnek, a körülményeknek, amelyben felnő az egyén, az átörökölt és velük született tényezők, a tanulás, gyakorlás mellett. Ma is hiszem és vallom, hogy a falusi környezetnek vannak olyan jellegzetességei, amelyek előnyt jelentenek a városi környezettel szemben: a falun felnőtt gyerekek közelebb állnak a természethez, hozzá jobban kapcsolódnak, több alkalmuk van a szabad mozgásra, levegőjük egészségesebb, napfényesebb életük nyugodtabb menetű. Más szóval: a falusi gyermek életét elsősorban a család, a természet, az iskola és a vallás határozza meg, egyéni adottságai mellett.

Vadasdi református lelkész nagybátyám hatására és a személye iránti tiszteletből rendszeresen részt vettünk a vasárnapi istentiszteleteken, majd ebéd közben elmagyarázta nekünk a napi ige üzenetét. Nem voltak pusztába kiáltott szavak. Nagybátyánk Tordán élő, nyugdíjas ügyvéd apósa, Kerekes Béla bácsi a 20. század elején szerzett ügyvédi oklevelet, gyakran töltött hosszabb időt Vadasdon, és ha otlétünk egybeesett,

Gyermekkori kép 1947-ből

vele jártunk gyalogtúrázni Vadasd falu csodálatos környékén. Elmondása szerint egyetemi éve alatt szinte kötelező volt a hallgatók székelyföldi peregrinálása, és a székely családok esténként be is fogadták őket, igaz legtöbbször a szénacsúrben aludtak, de mindig kaptak egy darab kenyeret, tejet, túrót, tojást, és így sikerült végigjárniuk a Székelyföldet nagyon olcsón, megismerniük és megszeretniük a székely embereket. Földrajzi, geológiai, történelmi, néprajzi ismereteiből túráink alkalmával szívesen oktatott bennünket is, valójában sokat merítettünk ezirányú ismereteiből – ma is emlékszem ezekre.

Özvegy Nagyanyánk egyedül felügyelt reánk, kiváló háziasszony volt, életében mindig sok embernek kellett főznie, hat gyereke mellett 8-10 napszámosnak az államosításig, amikor földjeitől megfosztották, és a háza egyik szobájában a kollektív gazdaság irodáját rendezték be. Személyesen ismertem a galádul meggyilkolt Sántha József tanító bácsit (Böloni László futballista nagyapját – a szerk. megjegyzése); egyik, Vadasdról gyalogosan történő hazatértünk alkalmával elkísért Szentannára, közel Havadig, hogy elbeszélgessen Apámmal.

A falusi tanító tudása, kultúrélete, felkészültsége hozzájárul a gyermek szellemi fejlődéséhez. Apám nagyon szigorú, de elismert, kiváló tanító volt; az alapokat az első négy osztályban minden tanítványa jól elsajátította, a felsőbbi, nyárádszeredai osztályokban a Szentannáról érkező gyerekek mindig a legjobbak között voltak. Talán ezért is a városon felnőtt és tanult gyerekekkel szemben, tantárgyversenyeken, versenyvizsgákon, de később az egyetemen sem éreztem magam vidékinek, gyengébbnek, bár a városi környezetben felnövő gyerekek rendelkezésére álló intézmények, művelődési tényezők, iskolák általában fejlettebbek, jobbak, erősebbek, mint a vidékiek. Talán még hadd mondjam el, hogy Nyárádszeredában (ma már egybe van növe Szentannával) működött az iskolakórus, két tanár vezetésével. Számos éneket tanultunk meg, elsősorban Nyárád menti népdalokat, persze másokat is, de különösen sok kórusművet és mozgalmi dalt. Ez utóbbiakat három nyelven is: magyarul, románul, oroszul. A kommunista mozgalmi dalokat a május elsejei, augusztus 23-i, november 7-i felvonulásokra kellett megtanulnunk. Ma is végigénekelném az Egy a jelszónk: a béke (oroszul: Gyéti ráznűj národov) vagy sok más olyan éneket, amit nem szívesen énekeltünk, de meg kellett tanulnunk...

- *Hogyan vészeltétek át a háborút?*

- 1944 szeptemberében, a második világháború frontja és az akkori hírek szerint az értelmiségiekre nézve veszélyes Vörös Hadsereg közeledtével, szüleink úgy határoztak, hogy elmenekülnek nyugati irányba. Vonattal Kelet-Magyarorszáig, Laskodig menekültünk, majd az ott vásárolt kétlovas szekérrel eljutotunk Pozsony közelébe. Útközben többször is utolért a nagy ágyúdörgés és bombázás, a front; valószínű onnan származik, hogy a mai napig nem tűröm a nagy zajt, a puskalövéseket. Menekülésünk végső pontjától, Ekecstől (Szlovákia), mintegy ezer kilométeren keresztül, a Laskodon vásárolt lovas szekérrel tértünk haza, orosz nyelven írott engedéllyel, és a szekéren levő tárgyak, személyek pontos leltárával. Ez 1945. május végén történt meg. (Az eredeti iratokat mint kordokumentumokat máig őrzöm.) Lakásunkat teljesen kifosztva találtuk, szüleink a legfontosabb berendezési tárgyakat nagyszüleink segítségével pótolták, de a következő évtizedek nagy szegénységben teltek el. Nagyobb testvéreim egy-egy iskolai évet veszítettek.

Érettségi kép (1960)

- *Hol jártál iskolába?*

- Miután Szentannán kijártam az elemi iskola első négy osztályát, ötödikbe Nyárádszeredába adtak, ahová gyalog (1,5 km) kellett mennem, esős, rossz időben falábon. De szerencsések voltunk, mert a 7. osztály elvégzése évében, 1956-ban Nyárádszeredában megalakult a középiskola, így a középiskolai tanulmányaimat is ott végeztem el, 1960-ban.

- *Hová felvételiztél?*

- Tartományi ösztöndíjjal a kolozsvári matematikai egyetemre irányítottak, ahol a felvételi kezdete előtt egy nappal behívtak a dékánhoz,

közölték velem és még kilenc sorstársammal, (három-négyszáz jelentkező közül), hogy megvonják a tartományi ösztöndíjat, esetemben azért, mert apám tisztviselő létére 1 hektár szántófölddel rendelkezik és kizsákmányolónak minősül. Az ösztöndíj megvonása azt is jelentette, hogy a felvételem nem sikerült. Egy év tanítás következett, matematikát tanítottam Székesen, Marosvásárhely közelében, helyettes tanári státussal, alig 17 évesen. Ez a tanítási év meghatározta további életemet: rájöttem, hogy a pedagógusi pályát nem nekem találták ki, de mindenképpen nagyon sokat tanultam az alatt az év alatt (1960–1961): megismertem a ballagás utáni „életet”... Az RKP 1960-ban hirdette meg a mezőgazdaság teljes és végleges szocialista átalakítását, vagyis: a kollektivizálás befejezését hazánkban. Ebben a folyamatban különösen fontos szerepet szántak a falusi értelmiségieknek, jelesen a tanügyi dolgozóknak. Székes lakossága megtagadta belépését a kollektív gazdaságba, ugyanis akkor már társas gazdaságban (az elnök a református lelképásztor volt) dolgoztak, és abban is szerettek volna maradni. 1960–1961 telén esténként 8-10 között, sorra minden családot beidézték az iskolaépület legnagyobb tantermébe, ahonnan rendre, férjet és feleséget együtt átvezettek egy másik osztályterembe, ahol 2-3 tanár és egy pártaktivista várta, hogy meggyőzze őket a szocialista mezőgazdaság előnyeiről, magasabbrendűségéről – persze kevés sikerrel. Én mint a tantestület legfiatalabb tagja, a *gyűjtő*ben vártam a beidézett családokat, ahol a kollektív gazdaságok működési szabályzatát olvastam fel, elejétől végéig, újból és újból. Egyik bácsi meg is kérdezte: – Maga hány éves? – Tizenhét – feleltem. – Na, akkor még gyermek, hallgasson! – förmedt rám idegesen. Mondhatom, nem szívesen mentem ezekre az alkalmakra, de köteleztek. Ráadásul rám bízták a kommunista agitációs lozinkák megírását, „karbantartását” az egész faluban, amihez nem is értettem, de utáltam is...

Ha visszagondolok ezekre az évekre (1960–1961), most is magam előtt látom a szegény idős embereket, sebzett kezeiket, szomorú, megtört tekintetüket.

– *Hogy kerültél a gyógyszerészeti egyetemre?*

– Másodszori felvételt már nem a matematika szakra készültem, a fennebb jelzett okokból, a kérdés csak az volt, hogy akkor hová? A középiskolában végig a legjobb tanulók között szerepeltem, szüleim

is szeretnék volna, ha egyetemi diplomát szerezhetnék. Legközelebb hozzám, térben és szívem szerint is, Marosvásárhely volt, ahol már másfél évtizede működött az Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem és a Pedagógiai Főiskola. Ez utóbbi már nem vonzott, maradt az orvosi és a gyógyszerészeti kar, de az orvosi karral járó tantárgyak (anatómia, bonctan, kórbonctan) egyáltalán nem voltak ínyemre, így hát beiratkoztam a Gyógyszerészeti Karra, szintén ösztöndíj nélkül. Egész évben és a nyári vakációban is komolyan, tudatosan készültem erre a pályára, annak ellenére, hogy nem sok ismeretem volt erről a hivatásról. Kémiából (szerves, szervetlen) és botanikából felvételiztünk közel háromszázan a megjelölt harminc helyre. A felvételi előtt Marosvásárhelyen egyhónapos felkészítő tanfolyam volt, kiváló tanárokkal, amelyen én is részt vettem. Sikerült a felvételim, és nagy lelkesedéssel tanultam tovább, soha nem hiányoztam sem az elméleti előadásokról, sem a gyakorlati órákról (napi 2, plusz 4-8 óra szombaton is). Az első félévi szintizes vizsgák után állami ösztöndíjban részesültem, amit az egyetem elvégzéséig megtartottam. 1966-ban végeztem az egyetemen, és a mai napig azt mondom: hála Istennek, életem legsikeresebb választása volt, ma is ezt a hivatást választanám.

- *Hogyan történt a kihelyezés; milyen nehézségekkel találkoztál a kezdeti éveken?*

- Államvizsga után az ország összes gyógyszerészeti egyetemén végzett hallgatók az ötévi általános függvényében felállított sorrend szerint választhattak - akkor még tartományt -, és később, az ott kijelölt 9-15 helység közül gyógyszerertárat. Maros tartományt már elválasztották előttem, így Máramaros tartományt választottam, abban a reményben, hogy elsőként nagyobb települést választhatok a tartományon belül. Számításom bejött, ugyanis Magyarlápason, a Nagybányától 45 kilométerre lévő rajoni központban működő gyógyszerertárat választhattam, beosztott gyógyszerészként. 1966 őszétől 1967 tavaszáig katonai szolgálatot teljesítettem, és az év áprilisában foglaltam el állásomat a magyarláposi, 1854-ben a Vojth család által alapított patikában. Hamarosan két településen is helyettesítettem kollégákat: Kápolnokmonostoron és Kapnikbányán - igaz csak egy-egy hónapot. 1967 augusztusában kineveztek a magyarláposi kórházi patika vezetőjének, amelyet 12 éven át vezettem. Kapnikbányán, a gyógyszerertár közelében

lakott a neves színesfém-bánya egyik mestere, aki kétszer is magával vitt a bánya mélyébe (8 órán át), ahol legnagyobb öröömre láthattam az úgynevezett *bányavirágok*, szép kristályok jelenlétét, és kedvet kaptam ezek gyűjtésére. Az összegyűjtött kristályok nagy része még ma is megvan, megtekinthető a múzeumban.

- *Mit tudsz mondani Magyarlápóról?*

- Magyarlápos a Keleti-Kárpátokban, a Cibles-hegység alatt, igen szép környezetben, a láposi hegyek által határolt medencében fekszik. A várost átszeli a legtöbbször bővizű Lápos folyó. Hűvös, nedves, ködös éghajlatát is a Cibles jelenléte határozza meg; jellemzőek a nagyon hideg telek.

Lápos rajon (járás) az elmúlt évszázadokban Szolnok-Doboka vármegye része volt, lakossága több mint kilencven százaléka román anyanyelvű, sajátosan máramarosi kultúrával, tájszólással, szójárással, viselkedéssel. Tájszólásukban számtalan csak ott használatos szó van, amelyeket én nem ismertem, munkatársaim segítségével sikerült megtanulnom ezeket; kezdetben sokszor elkeseredtem, a betegek kiszolgálása közben. Viszont a máramarosi emberek messzemenően befogadókak, jóindulatúak, van bennük egy veleszületett humor, így könnyű volt beilleszkednem. Említettem, hogy május elsejétől helyettesítettem Kápolnokmonostoron, tehát ünnepnapon is dolgoznunk kellett a felzászlózott patikában. Az erősen rongyos országzászlót nem én tettem ki, de az ellenőrzésre jött megyei kommunista pártvezér engem szidott meg a zászló állapotáért. A takarítónő mentett ki szorult helyzetemből, ugyanis azon kívül, hogy nem voltam hibás, nem is igazán értettem, hogy miért ordít reám. A takarítónő elmondta a dühös pártfőnöknek, hogy én csak azon a napon kerültem oda... Egyébként a pártvezérrel, aki civilben tanár volt, és később együtt tanítottunk, láposi tartózkodásom idején jó viszonyom alakult ki, többször is nevtünk első találkozásunk történetén...

- *Milyen emlékeid vannak a magyarláposi magyarokról?*

- Magyarlápóról, ahol 12 évet töltöttem fiatalságom legszebb éveiből, szinte kizárólag maradandó, szép emlékeim vannak. Kihelyezésem idején rajoni központ volt, a státussal járó összes adminisztratív egységgel: bíróság, rajoni irodák, ügyvédi irodák, stb. Vagyis: helyben

minden ügyes-bajos dolgát elintézhette a rászoruló. Akkor már a település neve Țirgu Lăpuș volt, a Lăpușul Unguresc nevét már nem volt szabad használni, és a közeli Románláros neve sem Lăpușul Românesc volt, hanem egyszerűen Lăpuș. Ma is az. Magyarláros neve nem véletlen, mert odaérkezésem idején is a közel négyezer lelket számláló lakosság több mint fele magyar volt; hétosztályos magyar tannyelvű iskola működött a településen, bár a korábbi évekhez viszonyítva sokkal kisebb létszámú osztályokkal. Itt ismertem meg feleségemet, Mártát, akinek az édesapja ottani tősgyökeres, sokgyerekes magyarlárosi családból származott. Tanítói oklevéllel zenetanár volt a helyi román nyelvű középiskolában, édesanyját pedig a '40-es években helyezték ki óvónőnek a magyarországi Balatonfüredről. Aztán végleg Lároson maradt a család. Márta osztályában 27 magyar anyanyelvű diák volt, az 1960-as években még 12-15 gyerek tanult egy-egy osztályban, jelenleg a négyosztályos magyar tagozat egy osztályteremben működik, összevont formában, és megszűnőben van. A református konfirmáló gyerekek egy része román nyelven mondja el a fogadalmát.

– *Mikor kezdett drasztikusan csökkenni a magyar lakosság számaránya?*

– Amíg ott éltem, 1967–1979 között, a lárosi magyar fiatalok nagyobb része még nem költözött el; élénk kulturális élet folyt: magyar amatőr színtársulat, nagy református és római katolikus gyülekezet működött a településen és a közvetlen szomszédságában lévő színmagyar Domokoson (Dămăcușeni). A rajonok megszűnésével (1968) viszont már több magyar értelmiségi kénytelen volt elhagyni Lárosot, de ez még nem volt akkorra veszteség... Kihelyezésem évében (1966) az általános magyar tannyelvű iskola számtantanár nélkül maradt, s későbbi apósom kérésére, elvállaltam a számtan tanítását, mivel korábban már volt némi tapasztalatom az 5–7. osztályos matematika oktatásában. Reggelente 8–10 óra között tanítottam, hogy eredeti munkahelyemen is eleget tegyek. Két év után jött egy diplomás matematikatanár, de akkorra a magyar nyelvű általános iskolát áthelyezték Domokosra, ahol a mai napig működik.

Rendszeresen ellátogatott Lárosra a Szatmárnémeti Északi Színház, néha a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház magyar részlege és a Népi Együttes is – mindig teltházasan előadások voltak.

- *Miért döntöttetek úgy, hogy elköltöztök Magyarláposról?*

- 1969-ben született első gyerekünk, majd 1974-ben a második. Hideg, ködös, nedves éghajlatát nem igazán tűrte szervezetem, reumás fájdalmak gyötörtek. Nagyobbik fiunk az ötödik osztályt már Domokoson végezte 1979-ben, s akkor elhatároztuk, hogy olyan helyre költözünk, ahol gyerekeink magyar nyelven tanulhatnak egész érettségig. Így jött a képbe Segesvár, ahonnan gyógyszerész sógornőmet férje után áthelyezték Szászrégenbe. Megpályáztam és megnyertem a segesvári állást. 1979-ben átköltöztem, majd egy évvel később követett a család is – azóta Segesvár az otthonunk. Bármennyire megszoktam és megszerettem Lápost, úgy érzem, hogy jól döntöttünk... A láposi magyar közösség – vegyes házasságok, elköltözések, idős emberek kihalása miatt – fogyatkozóban van, de mindig nagy szeretettel gondolunk az ott töltött időre, a láposi emberekre; évente legalább kétszer ma is „hazalátogattunk”.

A családom (1978)

- *Van valamilyen humoros emléked, amely ma is megmosolyogtat, ha eszedbe jut?*

- Van. A magyarláposi járóbeteg-rendelő közelében volt egy kisebb, elhanyagolt terület, ahol a csalán kedvére fejlődhetett. Egy alkalommal a patika ablakából észrevettük, hogy egy bácsi bemegy a csalánosba, leveti kabátját, ingét, majd lekucorodik a csalánosba. Eleinte nem tulajdonítottunk különösebb jelentőséget a történeteknek, mindaddig, amíg a belgyógyász szakorvos egyszer be nem jött a patikába. Elmondta, hogy van egy páciense, egy bányász a közeli csillámbányából, aki krónikus allergiában szenved: kéthetenként hosszabbítja betegszabadságát. Gyógyulása érdekében minden, hazánkban fellelhető és általa ismert antiallergikumot kipróbált – a gyógyszerek nevét is felsorolta –, de semmi nem használt. Kért, ha ismerünk az említetteken kívül valamilyen újabb készítményt, szóljunk neki. Engem arra is megkért, hogy menjek fel vele a rendelőbe, nézzem meg a beteget én is, és készítsék valamit a kiütések enyhítésére. Felmentünk az első emeleten levő rendelőbe, ahol a belgyógyász konzultációs szokása szerint félkörben állt 7-8 beteg. Egymás után meghallgatta panaszukat, majd felírta a receptet. Legelől állt deréktól felfelé meztelenül az a bácsi, akit láttunk néha a csalánosba bemenni, levetkőzni. Csupasz testét nagy, hólyagos kiütések borították. Nekem azonnal bekattant, hogy a csalán okozta és tartotta fenn a „szegény beteg” idült bőralergiáját, és biztosította számára a hosszas betegszabadságot...

Mondtam a kedves orvos kollégának, menjünk vissza a patikába, mert találunk ott gyógyszert erre a bajra. Ott elárultam, hogy többször is láttuk a „beteget” meghemperegni a csalánosban. Orvos barátunk előbb iszonyúan dühös lett, de hamarosan ő maga derült legjobban azon, hogy egy csalafinta páciens ilyen sikeresen túljárt az eszén.

- *Igaz, hogy Nagysomkúton született, de lelkész édesapja révén később Magyarlápásra került Szilágyi Domokos neves költőnk. Ismerted, találkoztatok?*

- Szilágyi Domokos, vagy ahogyan becézték, Szisz 1938-ban született Nagysomkúton, ahol jelenleg létezik is egy Szilágyi Domokos-emlékszóba. Akkor az édesapja ott volt református lelkész. 1939-ben, alig néhány hónapos korában került, családjával együtt, Nagysomkútról Magyarláp-

posra, ahová a helyi református gyülekezet hívta meg az édesapját gyülekezeti lelkipásztornak. 16 évvel később, 1955-ben az édesapját a batizi református egyházközség lelkészévé választotta, és családjával együtt elhagyta Lápost. Batiz község Szatmárnémeti város tőszomszéd-ságában fekszik, és a Szilágyi gyerekek már korábban a szatmári iskolákba jártak (több okból is, amit itt nem részletezek), köztük Szisz is, tehát minden szempontból előnyösebb volt Batizban szolgálni, mint Láposon. Szisz 1955 után már nem járhatott Láposra a szüleihez, de mindig szívesen látogatott ide ismerőseihez, barátaihoz.

Ő már az ötvenes évektől kezdte közölni írásait (vers, próza), amikor én még középiskolás voltam, és az ott tanult kortárs költőkön és írókon kívül – Majtényi Erik, Hajdú Zoltán, Zelk Zoltán, Nagy István, Asztalos István, Szilágyi András, Sütő András, stb. – senkit nem ismertem. Bár – jelzem – az *Utunk* és az *Igaz Szó* lapoknak édesapám rendszeres megrendelője és olvasója volt.

A magyarláposi református parókia és a kántortanítói lakás tőszomszédok voltak, de ezeket a nagyon régi épületeket közben lebontották, ma már egyik sem létezik. A kántor abban az időben (1948-ig) a későbbi apósom volt, így nejem (szül. 1945) és Szisz naponta találkozott, sőt Szisz óvónénije a későbbi anyósom volt. A felsorolt személyektől hallottam először Szilágyi Domokosról, akivel személyesen jóval később, az 1970-es évek elején-közepén találkoztam. Anyósom szerint okos, értelmes, de izgága óvodás gyerek volt. Először Láposon, egy orvos házaspár barátainknál tett látogatása alkalmával találkoztunk. Fiatal patikusként felnéztem rá, ő rögtön felajánlotta, hogy tegezzük egymást. Kíváncsi voltam, hogy a kortárs magyar költők közül kit tart a legnagyobbknak. – Te biztos nem ismered őt – felelte – (kinézte belőlem), de azt a Magyarországon élő költőt Nagy Lászlónak hívják... Akkor még élt Nagy László. Ezután a beszélgetés után kezdtem keresni a Nagy László-köteteket, verseket, és amennyire értek hozzá, megállapítottam: a két költő lelkivilága, stílusa nagyon hasonlít egymásra.

Másodszor Batizon találkoztunk Szisszel, az édesapja temetésén, ahová apósommal együtt mentünk, de csak részvénytílvánításunk meghallgatására futotta idejéből... Harmadszor halála előtt 2-3 hónappal találkoztam és beszéltem vele valamivel hosszabb ideig, abban a gyógyszertárban, ahol dolgoztam, ugyanis nagyon lerobbant állapotban volt testileg-lelkileg, és fájdalomcsillapító, nyugtató gyógyszerekre volt

szüksége. Egy fehér, vak személyek által használt bottal a kezében jött be a gyógyszerárba, egy láposi ismerőse támogatásával.

Temetésére 1976-ban apósommal együtt mentünk Kolozsvárra, a Házsongárdi temetőbe, de elkéstünk, a temetés már lezajlott, nem láthattuk a résztvevőket. A következő években megvásároltam néhány kötetét; dedikált könyvem nincs.

Hervay Gizella, a felesége – tudtommal – 1973-ban járt Magyarlápison, Szisz családjával együtt, de nem találkoztam vele. Szisz édesanyja később özvegyen is ellátogatott Láposra. Ő később Sepsiszentgyörgyön élt, s csak halálában követte férjét a batizi temetőbe. Lelkipásztor fiam (Veress László, Marosszentkirály református lelkésze – a szerk. megj.) nagyon kedveli Szisz írásait, verseit, mert Láposon született, és különösen ragaszkodik szülővárosához. Együttlétünk alkalmával szinte mindig elszavalja Szisz *De rég nem jártam* című versét (1957), ami minket is elérzékenyít: „csak menni s hazaérni, mint anyjához a gyermek”.

- *Milyen feladatokat láttál el régebb és látsz el ma is a református egyházban?*

- Már a magyarlápisi református gyülekezet előljárói – lelkipásztor, gondnok – javasoltak presbiternek, amit az akkori szokások szerint, az RKP városi szervezetének is engedélyeznie kellett. De ezt az én esetemben nem tette meg! A mai napig sem tudom, miért. Jóval később, 1984-ben a segesvári református gyülekezetben választottak meg presbiternek, két évvel később a Küküllői Református Egyházmegye tanácsa tagjának, valamivel később egyházmegyei presbiteri főjegyzőnek, még később egyházmegyei főgondnoknak. 12 éven keresztül voltam a Romániai Református Zsinat, a Kárpát-medencei Egységes Magyar Zsinat alapító tagja, majd igazgató tanácsos, tehát végigjártam az egyházi hierarchia minden lehetséges világi (presbiteri) lépcsőfokát. Fiaim folytatják egyházunk rangos szolgálatát; egyikük lelkipásztor, egyházmegyei és egyházkerületi tisztségviselő, a másik világi tisztségviselő.

- *Tudom, hogy rengeteget utazik a család; hol jártatok a nagyvilágban?*

- A szocializmus idején, hosszú éveken keresztül bezártságban éltünk, határon kívül ritkán, vagy egyáltalán nem utazhattunk. Ezért, aki tehette és utazni kívánt, országunk gyönyörű tájait látogatta meg. Én

is ezt tettem: már egyetemista diákként az ország összes régióját meglátogattam, mind a települések (épített örökség), mind a természeti csodák tekintetében. Az 1970-években már egy kicsit lazult a helyzet, és utazást tehettünk a szocialista országokba. Egy hónap leforgása alatt meglátogattuk Magyarországot, Csehszlovákiát, Lengyelországot és Kelet-Németországot (1972). Hosszú szünet után, 1984-ben gyermekeinkkel együtt még egyszer sikerült eljutnunk ugyanezekbe az országokba. Megtapasztaltuk, hogy a meglátogatott országok sokkal jobban fejlődtek, mint a mi országunk...

- *Ezenkívül megrögzött biciklisták vagytok, mármint Te és a gyerekek. Hol jártatok két keréken, majd autón, vonaton, repülővel?*

- A '80-as években tapasztalt benzinkrízis idején kerékpárral látogattunk el országunk távolabbi tájaira, évente akár többször is. Emlékezetes maradt kerékpártúránk közül a torockói, a szebeni, a Szent Anna-tóhoz tett utunk, és a leghosszabb, a Jászvásártól Bukarestig egy hét alatt lekarikázott utunk. (Segesvár–Jászvásár vonattal, Bukarest–Segesvár vonattal).

Az 1989-es fordulat után a mai napig pontosan negyven országot látogattunk meg. Ebbe bekapcsolódott a feleségem is. A felsorolt egykori szocialista országokon kívül az összes európai országba eljutottunk, azonkívül Japánba, USA-ba, Törökországba, a Szentföldre, Tunéziába és Izland szigetére. Utazásaimból néhányat a *Népújság* hasábjain ismerttettem sorozatban az elmúlt évek során, ezenkívül több vetített képes előadást tartottam Segesváron és más településeken a skandináv és a balti államokról, Törökországról, Spanyolországról, stb.

- *Készítettél „leltárt”, hol, mit láttatok és mit hoztatok magatokkal – emlékebe?*

- Két-három hét alatt egy-egy ország legalább 15-20 különböző települését, városát, azok nevezetességeit, történelmi helyét, természeti csodáit lehet megismerni. Ezekre később az ott vásárolt kisebb tárgyak emlékeztetnek, mint a vitrinbe vagy falra helyezhető edények, dísztányérok, poharak, szobrocskák, poszterek, nipppek, könyvek. Közel két-száz ilyen tárgyat őrizünk lakásunkban. „Leltárt” nem készítettem, de gyakran gondolok arra, hogy a tárgyak leírása által maradandó emléket állítsak utazásainkról, élményeinkről – magunknak és másoknak.

- Több lapnak írtál, munkatársa voltál sok éven keresztül. Nem gondoltál egy önéletrajzi kötetre?

- Úgy gondolom, hogy életem folyása egy erdélyi átlagembernél nem különb, annak ismeretéből az olvasó nem sokat meríthetne, tehát nem gondolok önéletrajzi kötetre. Néhány napilapban ismertettem az eredményeimet, annál többet ma sem mondhatok.

- *Mesélj a családról, a gyerekekről, az unokákról.*

- Mint korábban jeleztem, Magyarlápóson nősültem, feleségem Márta-Ibolya, jelenleg nyugdíjas, aktív korában fogtechnikusként dolgozott a láposi, majd a segesvári fogászaton. Magyarlápósi apa és balatonfüredi anya gyereke. Fogtechnikusi diplomát a dési érettségi után Kolozsváron szerzett, 1963-ban. 1968-ban házasodtunk össze, két gyerekünk született: László és Zsombor. László 1989 előtt érettségizett, humán beállítottságú egyén, sok gondot okozott jövője megszervezése az akkori körülmények között, de Isten akaratából olyan hivatást sikerült elérnie, amire vágyott, választott és talán rátermett: református lelkész diplomát szerzett a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben. Miután elsajátította a német nyelvet, egyéves nagyszebeni, majd újabb egyéves svájci (Zürich) továbbképzésen vett részt. Ezután került a Brassói Egyházmegyébe kebeleztet Olthévízre. Jelenleg a marosszentkirályi református gyülekezetben szolgál, immár 18 éve. Felesége, Enikő a gyülekezet kántora, kántor-tanítói oklevéllel. Házasságukból született két kislány unokánk - Dorottya és Zsófia -, mindketten a marosvásárhelyi művészeti iskola tanulói.

Kisebbik fiunk, Zsombor 1997-ben gyógyszerész diplomát szerzett a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemen, jelenleg az általam alapított Rubin gyógyszertár ügyvezetője, úgy is mondhatnám: a főnököm, mert még aktív gyógyszerész vagyok - immár 57 éve. Felesége Emese-Csilla református lelkészi és tanári oklevelet szerzett a kolozsvári egyetemen, jelenleg a segesvári Aurel Mosora (korábban 2. számú) Általános Iskola magyar- és hittantanára. Az Isten négy gyerekkel ajándékozta meg házasságukat: Kincső (orvostanhallgató, a vásárhelyi egyetemen már harmadik generációsként), Csenge (érettségi előtt álló), Zsombor (középiskolás, tizedik osztályos) és Zengő (első osztályos). Mindkét fiam írogat; László társszerzőként több könyvben

is szerepel, cikkei a református lapokban, ritkábban napilapokban jelennek meg. Különálló kötete eddig csak Zsombornak jelent meg, szám szerint öt, ezek utazási emlékek. A család hobbija az utazás; fiam egyenesen világutazóként ismeretes közeli és távoli tájakon.

- *Milyen díjnak és kitüntetésnek vagy a tulajdonosa?*

- *Éljenjáró egészségügyi dolgozó (1987); Könyv és Gyertya-díj (2017); Kiváló Gyógyszerész (2019); Magyar Arany Érdemkereszt (2021); Segesvár város díszpolgára (2023).*

- *Mit üzensz a mai fiataloknak, honfitársaidnak?*

- Mindenkienek üzenem, hogy a történelemből, elődeink életéből sokat meríthetünk, tanulhatunk. Igyekezzünk megismerni távolabbi őseink tetteit, életét, helytállásukat. Követendő példának említem a Marosvásárhelyen közel 300 évvel korábban, a 18. században élő Mauksch nevű szász nemzetiségű, magyarul jól beszélő gyógyszerész intelmeit fiához, amelyben ezt írta: „*Otthon, családdal, gyerekeiddel CSAK az ANYANYELVEDEN beszélj! Munkahelyeden, a patikában mindenkirez a saját nyelvén szólj!*”

Kiránduláson a nagy családdal (2018)

Családdal a Magyar Arany Érdemkereszt átvétele után a Csíkszeredai Főkonzulátuson, 2021-ben

A fiatal nemzedéknek üzenem: maradjanak meg a klasszikus erdélyi, a székely erkölcs értelmében vett embernek, tartsák meg anyanyelvüket, de tanulják meg – bárhol is élnek – országuk nyelvét is, hisz csak így tudnak teljes értékű emberek, sikeres szakemberek lenni! A távoli jövőben élőknek Nagy László költő szavaival mondom: „Ha lesz emberi arcuk egyáltalán, akkor csókolom őket.”

*Utolsó vacsora 6., 2015
(olaj, vászon, 180 x 200 cm)*